

Wąwóz lessowy w Sąsiadce

Lokalizacja:

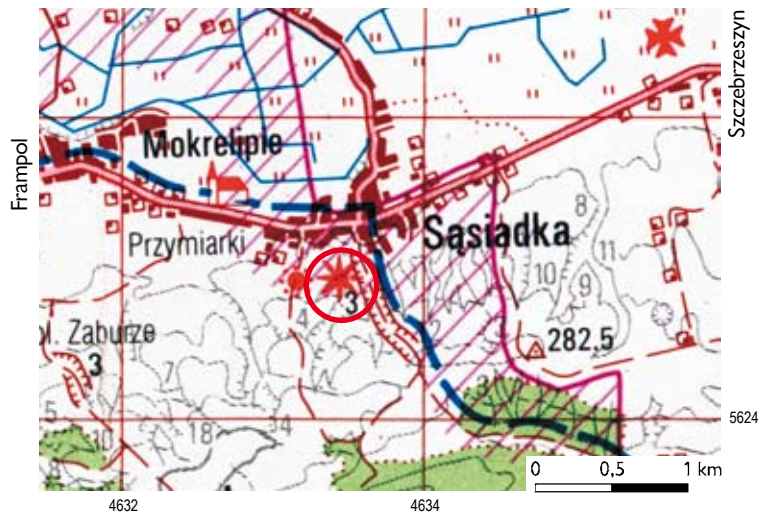
województwo lubelskie
powiat zamojski
gmina Sułów
miejscowość Sąsiadka

Rejon geograficzny:

Wyżyna Lubelsko-Lwowska
Wyżyna Lubelska
Padół Zamojski

Jednostka geologiczna:

zapadlisko przedkarpackie

Znaczną część obszaru Wyżyny Lubelskiej budują pokrywy lessowe, które tworzyły się około 125 - 70 tysięcy lat temu w czasie ostatniego zlodowacenia. Less jest skałą pochodzenia eolicznego o barwie przeważnie żółtej, złożoną z bardzo drobnego (średnicy 0,06-0,01 mm) pyłu kwarcowego (60-70%) i węgla wapnia (10-30%), niewarstwowaną i porowatą (porowatość około 60%). Lessy są bardzo podatne na rozmywanie (np. przez wody opadowe), wskutek czego na obszarach ich występowania rozwijają się często malownicze formy morfologiczne, jakimi są wąwozy lessowe.

1 Proponowany jako obiekt turystyczny wąwóz w Sądziadce jest jednym z wielu rozcinających pokrywy lessowe w okolicach Szczepieszyna. Jest znaną od lat atrakcją turystyczną tego regionu. Wylot tego długiego na około 200 metrów wąwozu znajduje się w centrum wsi Sądziadka, w północnej części tzw. Guza Szczepieszynskiego. Wzgórze to zbudowane jest z margli wieku mastrychckiego, przykrytych miejscami płatami gliny zwałowej (plejstocen) na których zalegają osady lessowe, w których rozwinięty jest wspomniany wąwóz. Dochodzi on ku północy do tarasu zalewowego doliny rzeki Por.

2 Pokrywa lessowa, która osiąga tu kilkanaście metrów miąższości, odsłania się w zboczach wąwozu. Jak wynika z przeprowadzonych badań geologicznych, w wąwozie występują dwa poziomy lessy, przedzielone prawie dwumetrową warstwą zawierającą kopalne gleby. Seria starsza, odsłaniająca się w początkowej (licząc od wylotu wąwozu) części, to osady lessowe soliflukcyjne. W szarożółtych utworach o różnej zawartości węgla wapnia stwierdzono obecność długich soczewek i warstewek materiału pylastego i mułkowego; często zaburzonych (powyciskanych), ze strukturami sphywowymi. Na tych lessach zalegają lessy gliniaste, bezwapniste i przeważnie masywne, rdzawe w różnych odcieniach. W tym poziomie można dostrzec słabo widoczne w ścianie drobne kliny mrozowe.

Powyżej opisanych warstw lessowych w ścianach wąwozu widzimy drugi, nieco odmienny kompleks lessowy. Jest to less barwy słomkowej, porowaty, masywny. W warstwie tej obecne są duże ilości pustych kanalików oraz skupień CaCO_3 w postaci powykęcanych rurek (będących pseudomorfozami po korzeniach) oraz kukiełek lessowych, czyli różnokształtnych kongrecji węglanowych. Cechy strukturalne i teksturalne tego młodszego lessu wskazują na jego wyłącznie subaeralne pochodzenie co jest typowe dla pokryw lessowych Wyżyny Lubelskiej.

3 Odsłonięcia lessów w Sądziadce mają istotne znaczenie dla badań pokrywy lessowej Wyżyny Lubelskiej. Mają także znaczenie dydaktyczne pozwalające obserwować zmienność w osadach, jak i procesy zachodzące w obrębie pokryw lessowych.

Najlepsze odsłonięcia lessów w Sądziadce zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie innej atrakcji tego miejsca. Jest nią wczesnośredniowieczne grodzisko, zlokalizowane na Guzcie Szczepieszynskim, którego zarys widoczny jest do dzisiaj. Ściana odsłonięcia w wąwozie, nadbudowana jest wałem grodziska, którego wysokość szacuje się na około 4,5 m.

Proponowany obiekt geoturystyczny znajduje się przy północno-wschodniej granicy Szczepieszynskiego Parku Krajobrazowego. Założony został w 1991 roku, a jednym z jego priorytetowych zadań jest ochrona wyjątkowych walorów krajobrazowych tego obszaru, m.in. wąwozów lessowych. Średnie zagęszczenie wąwozów na terenie Parku wynosi 3 km²/na km², zaś maksymalne dochodzi do 9 km²/km². Północne tereny Parku Krajobrazowego leżą na obszarze tzw. Padółu Zamojskiego. Tu właśnie zlokalizowany jest wąwóz w Sądziadce. Padół Zamojski jest obniżeniem denudacyjnym, wypreparowanym w mało odpornych marglach górno-kredowych i kredzie piszącej. W stosunku do otaczających go wyżyn dno jego znajduje się około 80 m niżej. Przez Padół Zamojski przepływa w poprzek rzeka Wieprz, a zachodnią częścią padółu płynie do niego rzeka Por, na której terasy zalewowe wyprowadza wąwóz w Sądziadce.

The loess gorge in Sąsiadka

The loess gorge in Sąsiadka is one of many gorges cutting loess accumulations in the Lublin Upland, in the vicinity of Szczepieszyn. The gorge is a tourist attraction well known since decades. It is 200 meters long and its entrance is located in the center of the Sąsiadka village, in the northern part of the so-called "Szczepieszyn Swell" – a hill built of Maastrichtian marls locally covered by lenses of Pleistocene boulder clays and overlain by loess. The gorge extends northward to the alluvial terrace of the Por River.

The loess cover, dozen of meters thick, is exposed in the gorge walls. Two horizons were distinguished, separated by 2-meters-thick paleosol horizon. The lower loess horizon

shows features typical of solifluction sediments whereas the upper one is a typical subaerial loess, widespread in the whole Lublin Upland.

The best exposure in the gorge is located beneath the Early Medieval fortification built at the top of the Szczepieszyn Swell. The fortress wall, about 4.5 meters high, hangs just above the exposure.

The proposed geotouristic site is located at the north-eastern border of the Szczepieszyn Landscape Park. The park was established in 1991 in order to protect exceptional scenic values of the area, including the loess gorges. The density of gorges is unusual: 3 km/km² in average but may reach even 9 km/km².

Autor karty stanowiska dokumentacyjnego i fotografii:
L. Jankowski (2005)

Wybrana literatura: 67, 68, 69, 70, 71, 74, 165,
178, 276, 277, 283, 284